

Heemkundekring

vehchele

MEDEDELINGENBLAD

Heemkundekring "Vehchele" is aangesloten bij de
"Stichting Brabants Heem" en opgericht op 28 april 1981.

Secretariaat: Bouwmeesterstraat 3, 5462 CP Veghel
Mevr. Corry Lunenburg, tel. (0413) 36 71 45
Heemkamer: In "Het Raadhuis", Markt 1 te Veghel,
tel. **06-42 96 61 43** (tijdens openingsuren)
Bankrelatie: Rabobank, IBAN nr. NL52RABO0153393173
t.n.v. Heemkundekring "Vehchele"
Redactie: Henk van der Voort, Esdoornstraat 7,
5461 CH Veghel. tel. (0413) 36 36 51

2016-03

juli 2016

Inhoud:

1. Mededelingen van bestuur.
2. Terugblik lezing door Henk van Wanrooij over de CHV.
3. Terugblik excursie naar de Noordkade.
4. Terugblik lezing "Jheronimus Bosch door Thomas Vriens.
5. Overleden lid.
6. Nieuwe leden.
7. Ontvangen materiaal/documentatie.
8. **Hulp bij het invoeren kaartjes Bossche Protocollen (over Veghel).**

1. Mededelingen bestuur

Openstelling op donderdag

In juli en augustus is de heemkamer gesloten voor bezoekers. Dan proberen we te genieten van een rustpauze in onze werkzaamheden. Er is natuurlijk altijd wel iets te doen, maar dat hopen we dan in alle rust te kunnen doen.

Vanaf donderdag 1 september bent u weer welkom voor informatie of iets anders onder het genot van een kopje koffie.

Vrije inloop heemkamer op zondagmiddag

Na het experiment om drie maanden op zondagmiddag de heemkamer open te stellen voor bezoekers is besloten om dit een vervolg te geven als de wintertijd ingaat (vanaf 30 oktober). Dan is de bibliotheek ook open, is de heemkamer beter toegankelijk en komen er meer bezoekers in het gebouw.

2. Terugblik lezing door Henk van Wanrooij over het ontstaan van de CHV.

Als er iets kenmerkend is voor Veghel dan is het wel de C.H.V.

Al een eeuw lang domineert deze fabriek met zijn enorme silo's de skyline van Veghel. Generaties Veghelaren verdienden er hun boterham en voor de boeren was deze coöperatie en belangrijke steunpilaar om hun bedrijf te verbeteren.

Deze breed gedragen betrokkenheid resulteerde op maandagavond 23 mei in een mooie opkomst van ongeveer zeventig belangstellenden. Ruim een derde daarvan waren niet-leden en kwamen met speciale belangstelling naar de oude raadzaal. Daaronder waren vele oud-werknemers, enkele nazaten van oud-directeur Mathot en een aantal belangstellenden met een agrarische achtergrond.

Henk van Wanrooij nam ons eerst mee naar de periodes waarin de gunstige infrastructuur rondom Veghel ontstond. Met de aanleg van de Zuid-Willemsvaart en de lange insteekhaven in 1825, de aanleg van het Duits Lijntje in 1878 en de klinkerweg van Den Bosch naar Veghel in 1883 met daarbij de nodige tramverbindingen, waren er

voor de NCB de ideale omstandigheden gecreëerd om in 1915 te besluiten daar de mengvoederfabrieken van De Coöperatieve Handels Vereniging te gaan bouwen.

Het splinternieuwe gebouw van de C.H.V. van de N.C.B. in 1918

In 1918 was de eerste fabriek klaar en kon de productie beginnen. De basis van deze ontwikkeling was al veel eerder gelegd. Pater van de Elsen had met het oprichten van de N.C.B. natuurlijk een belangrijke stap gezet, maar volgens Henk van Wanrooij was de rol van J. Claessen uit Sittard als belangrijke promotor van de coöperatieve gedachte van cruciaal belang.

In 1961 bestond de CHV vijftig jaar en ter gelegenheid hiervan was er toen een film gemaakt over de oprichting in 1911 in Woensel. Henk liet daar een stukje van zien. De vergaderingen van toen werden gehouden in dikke wolken sigarenrook. Het oprichten van de CHV-NCB had tot doel om de boeren minder afhankelijk te maken van geldschieters en slimme handelaren. Door samen in te kopen en ook de verkoop in eigen hand te houden, profiteerden ze veel meer van hun eigen inspanningen. Tot die tijd waren de bedrijven erg kleinschalig en was er weinig kennis om de bedrijfsvoering te verbeteren. Dat kon alleen veranderen door een gezamenlijke aanpak. Elk dorp kreeg zijn eigen coöperatie, een eigen pakhuis en een eigen bank. De burgemeester, de pastoor en de hoofdonderwijzer hadden hierin steeds een belangrijke rol. Zij waakten niet alleen over de

zakelijke belangen, maar ook over het uitdragen van het Rooms-katholieke geloof en de zedelijkheid binnen de organisatie.

Later werd door directeur Mathot een economische impuls gegeven aan de hele agrarische bedrijfstak door het opzetten van ketens. Alles wat er nodig was van zaadje tot agrarisch eindproduct kreeg de aandacht van de CHV. Naast het maken van relatief goedkoop voer, waar vooral producten inzaten die niet voor menselijke consumptie geschikt waren, richtte men zich op bedrijfsvoorlichting, mechanisatie en het verwerken van vlees in slachterijen. Ook kwamen er CHV winkels waar naast klompen een breed scala aan producten werd verkocht die in en om de boerderij van dienst waren. De winkels leverden tevens bouwmaterialen en doe-het-zelf producten en waren daarmee de voorlopers van de bouwmarkten.

Directeur Mathot haalde het idee van bulkwagens van Amerika naar Nederland. Zo hoefden grote hoeveelheden niet meer één voor één in zakken met de hand gelost te worden. Het lossen van bulkvoer ging in de beginjaren wel eens mis. Een boer had enkele dakramen in zijn boerderij. Onder een daarvan zat de brokkenzolder. De chauffeur richtte de lospijp echter op het verkeerde raam en loste acht ton brokken in een slaapkamer.

In 1963 kwamen de grote silo's aan de haven. Door die grote voorraadbuffer kon men ook doorgaan met produceren wanneer er geen aanvoer mogelijk was als het kanaal een aantal weken dichtvroom.

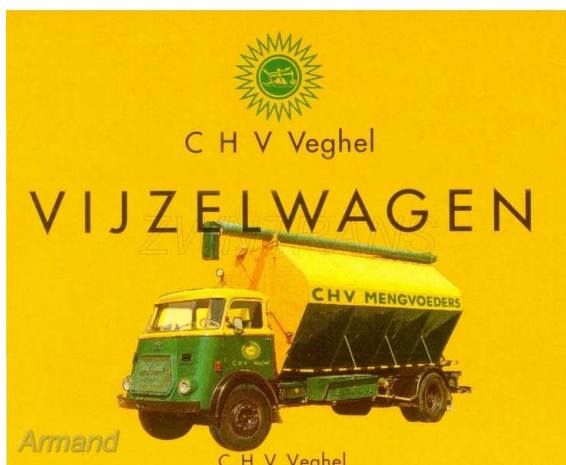
Henk doorspekt zijn uitleg met de nodige technische en bouwkundige termen.

Het is moeilijk om samen te vatten welke opeenvolgende ontwikkelingen er zich in honderd jaar hebben voorgedaan. Ook de naam CHV is meerdere keren aangepast en de organisatie gaat heden ten dage verder onder de naam Agrifirm en is in meerdere landen actief.

Rond de klok van tien uur sloot Henk zijn verhaal af al waren er natuurlijk nog veel zaken onbesproken. Een enkele vraag zorgde al snel voor een toegift van tien minuten.

Mensen die nog meer wilden weten, werden doorverwezen naar de excursies op donderdag 2 juni bij de CHV, ook onder leiding van Henk van Wanrooij.

Bernard Vissers

Een van de eerste vijzel-bulkwagens van de C.H.V.

3. Terugblik excursie naar de oude CHV gebouwen aan de Noordkade.

De werkelijkheid aan de Noordkade is nog een stuk indrukwekkender dan wat Henk van Wanrooij ons liet zien tijdens zijn lezing over de CHV tien dagen geleden.

Op 2 juni, in de ochtend en de middag, neemt Henk een dertigtal geïnteresseerden mee door de immense hallen waarin decennia lang enorme hoeveelheden veevoer zijn geproduceerd.

Hier en daar is het kruip-door-sluip-door en is het opletten om niet met je hoofd tegen een ijzeren hoek aan te lopen. Henk wijst de mensen op de enorme constructies waarin silo's, buizen, persen en transportsystemen te ontdekken zijn. Op diverse plaatsen zijn oude bouwsporen te zien of restanten van machines waar nog een mooi verhaal achter zit. Een argeloze bezoeker heeft er geen weet van, maar Henk heeft hier vrijwel zijn hele arbeidzame leven doorgebracht en lepelt de gebeurtenissen zo op. Hij kent het verhaal achter een verschroeide muur of een hergebruikte trap.

Stond de lezing vooral in het teken van de geschiedenis van de CHV, tijdens de rondleiding licht Henk toe hoe de verschillende hallen, een nieuwe bestemming krijgen. Architect Gerard van Asperen uit Veghel heeft een belangrijke rol gehad in het meedenken over het bewa-

ren van de sfeer en authenticiteit van het gebouw. Daardoor ademen de gebouwen nog steeds de rijke historie uit van alle ontwikkelingen van weleer.

Met zijn grote sleutelbos opent Henk deuren die voor de meeste bezoekers gesloten blijven.

Mooi die korenaren in de balustrades als verwijzing naar de boeren

In de NPF, de nieuwe persfabriek, wordt geen korrel mengvoer meer gemaakt, al zijn de meeste installaties nog wel aanwezig. Architect Escher uit den Haag heeft de binnenkant ontworpen. Zijn broer Maurits was de bekende kunstenaar die illusionistische tekeningen construeerde. De enorme trappenwand in de NPF zou weleens een inspiratiebron voor een van zijn tekeningen kunnen zijn geweest. Of waren de tekeningen van Maurits de inspiratie voor zijn broer om de trappen in de Veghelse fabriek zo te construeren? In ieder geval is het een mooi decor voor de bijeenkomsten die Stephan van de Ven hier in de toekomst wil gaan houden. In de vloeren zitten openingen verstopt met aansluitingen voor kookeilanden, zodat ook de mogelijkheid van kookworkshops open blijft.

Over alles is nagedacht, ook het milieu. In alle vloeren zitten kilometers leiding voor vloerverwarming. Het warme water komt van buur-

man Campina. Zij hebben zoveel restwarmte dat alle gebouwen van de Noordkade er mee verwarmd kunnen worden. Daardoor is het prettig rondlopen door de Cultuur Haven Veghel.

Her en der blijven herinneringen bewaard aan het verleden van het gebouw

Bijzonder is de grote diversiteit in het gebruik van de talrijke hoeken. Van beeldende en muzikale kunsten tot speelplekken voor kinderen en daarnaast diverse kleine en grote speciaalzaken met vooral ambachtelijke producten.

Opvallend is dat er veel jonge mensen in de weer zijn. Ze lopen af en aan en stralen van ambitie. En daar mochten wij als oudere bezoekers natuurlijk ook van genieten.

Henk bedankt voor je goed opgebouwde en enthousiaste verhaal.

Bernard Vissers

4. Terugblik lezing door Thomas Vriens over Jheronimus Bosch.

Voor ruim 50 toehoorders maakt een bevlogen Thomas Vriens duidelijk dat over de persoon Jheronimus van Aken meer bekend is dan je zou denken.

Hij was, als eerste ambachtsman!!, lid van de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap. Van daaruit kreeg hij de opdracht om haar rijkelijk bewerkte Maria altaar in de St. Jan te voorzien van twee panelen. Daarop, heel curieus, zowel Johannes (de evangelist) op Pathmos als Johannes de Doper. Bij het schilderen hiervan maakte Jheronimus gebruik van *ricordi* uit zijn werkplaats:

In het familieatelier van Aken werd veel geproduceerd, onder leiding van Jheronimus, inmiddels bekend als Jeroen Bosch. Geslaagde details als houdingen en vondsten werden bewaard als model of schets (zogenaamde ricordi), om te worden hergebruikt.

Vriens toont dendrochronologisch onderzoek (jaarringenonderzoek van gebruikt hout) om schilderijen overtuigend als echt te kunnen aanmerken.

Hij gaat verder in op de grote hoeveelheid symboliek in de werken van Bosch, waaronder vraatzucht en wellust in "Het Laatste Oordeel". De scheiding tussen goed (rechts) en kwaad (slinks).

Van Jeroen Bosch is (met zekerheid) geen zelfportret bekend. Wel heeft hij een symbolische tekening achtergelaten met de handgeschreven titel:

miserrimi quippe est ingenii semper uti inventis numquam inveniendis

(Het is toch eigen aan een aller-ellendigste geest steeds maar gebruik te maken van clichés en nooit van eigen vondsten)

Waarschijnlijk is er een verband tussen de voorstelling en deze spreuk. Het 'Hoor-ogen-bos' is misschien een woordspeling op Bosch' woonplaats, 's-Hertogenbosch. Kennelijk waren dit soort rebus-achtige voorstellingen niet zo origineel meer toen Bosch deze tekening maakte. (bron: Wikipedia)

De tekening geeft letterlijk weer:

Het woud heeft oren, het veld ogen. Daarom moet men voorzichtig spreken of geheel zwijgen.

Maar ook als waarschuwing:

De mens moet op zijn hoede zijn voor zijn omgeving en kan beter niet zijn mond voorbij praten.

De uil symboliseert het zwijgen maar ook de bedrieglijke verleiding (vogels op takken). De vos en haan onder de boom zijn metafoor voor de door het kwaad verblinde mens die zijn ongeluk tegemoet gaat.

Open monumentendagen

De schilderijen en tekeningen van Bosch zitten vol symboliek. Wanneer je als kijker de betekenis daarvan begrijpt, worden de schilderijen nog veel boeiender. Tijdens de open monumentendagen op 10 en 11 september staat het thema symbolen en iconen centraal. In samenwerking met de bibliotheek gaan wij als heemkundekring tussen kerk en raadhuis activiteiten en rondleidingen organiseren passend bij dit thema.

Volg het nieuws op de site: www.vehchele.nl

Henk van der Voort

5. Overleden lid

Op 24 mei 2016 overleed ons lid en Blauw-Geel icoon Willem den Das. Op indrukwekkende wijze hebben we van hem afscheid genomen.

Wij wensen de nabestaanden veel sterkte.

6. Nieuwe leden:

Afgelopen tijd hebben we het volgende nieuwe lid ingeschreven:

Harrie van der Steen, De Scheifelaar 3, Veghel

Wij heten hem hartelijk welkom binnen onze vereniging.

7. Ontvangen materiaal, documentatie

In de afgelopen periode ontvingen wij:

Diverse relatiegeschenken van de gemeente Veghel, die heemkundekring Vehchele in bruikleen ter bewaring heeft gekregen.

Van mevr. A. van den Heuvel een glas-in-lood decoratieraampje van Veghel (30x36cm), oud gereedschap (*rietdekker en onbekend*) en een koperen waterspuit waarmee (hoge) ramen werden gewassen.

De waterspuit

Van "De Stadskrant" hun archief aan oude Stadskranten.

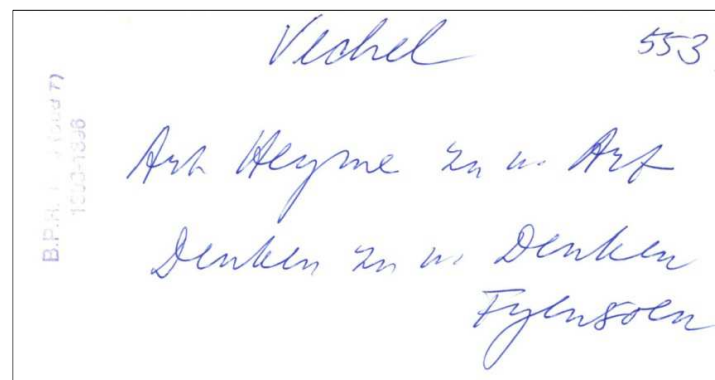
Van een onbekende geveer hadden we een houten wandbord ontvangen met een plaquette van de 7232 MMG (Munitions Maintenance Group). Aangezien deze groep ook op vliegbasis Volkel is geweest, hebben we dit wandbord onlangs overgedragen aan de "Traditiekamer" op de vliegbasis. Beheerder, dhr. H. Talen heeft ons daarna in dit museum rondgeleid. Echt de moeite waard om eens te bezoeken. (Dit bezoek is wel aan restricties gebonden en moet tijdig worden aangevraagd, HvdV)

Overdracht door Rien Vlemmings aan Henk Talen

8. Hulp gevraagd bij het uittypen van kaartjes!!!!!!

Het Bossche Archief stelt elke heemkundekring in haar omgeving vele honderden kaartjes ter beschikking waarmee historische bronnen van hun plaats terug te vinden zijn. Het zijn handgeschreven kaartjes die moeten worden overgetypt waardoor de bronnen sneller opgezocht kunnen worden. Lijkt het u leuk om op deze manier de heemkundekring te helpen dan stellen wij dat erg op prijs. Na een korte uitleg kunt u aan de slag. Dat mag op de heemkamer, maar dat kan ook thuis. Geef het door aan Henk van der Voort, tel. 0413-363651 of info@vehchele.nl.

Voorbeeld van zo'n kaartje dat moet worden overgetypt

N.a.v. het plaatsen van de foto in de nieuwsbrief van HKK "De Wojstap" reageerde Norbertijn Theo Kennis met het volgende: In ons archief bewaren we de originele foto, formaat van een A4-tje. De foto is gemaakt aan de oostkant van de abdijkerk op een zeldzame dag, 13 augustus 1912. De foto is gemaakt door P. Weijnen uit Den Bosch.

Er staan 6 Norbertijnen op v.l.n.r.

Franciscus Knaapen, Pius van Aken, Abt Evermodius v.d.Berg, Willibrord Hoevenaars, Ludo Wirtz en Jules Nouwens (rechts tussen de zeldzamen)

Dit mededelingenblad is ook te downloaden vanaf www.vehchele.nl